

LEIKITÄÄN

Opettajalle talousaineistoja alkuopetukseen

TALOUTTA

Hippaleikit talousteemalla

Säästämishippa

Valitaan oppilaiden joukosta 1–2 hippaa. Hippa yrittää ottaa muita oppilaita kiinni. Kiinnittämisen voi estää sillä, että menee kyykkyy ja sanoo jonkun asian, jota voi säästää. Jos oppilas ei keksi säästämisen kohdetta ennen kuin hippa saa hänet kiinni, niin hän jää paikalleen hyppimään. Toiset oppilaat voivat käydä pelastamassa kiinni jääneen kertomalla hänelle asian, jota voi säästää.

HOX! Sama oppilas ei voi joka kerta pelastautua samalla säästämisen kohteella, vaan tarkoituksena on keksiä uusia säästettäviä. Vaihdetaan hippoja pari kertaa leikin aikana.

MUITA AIHEITA HIPPALEIKKIIN EDELÄ MAINITUILLA SÄÄNNÖILLÄ:

- Mitä voi kierrättää?
- Mitä voi harrastaa maksuttomasti?
- Missä voi kohdata mainoksia?
- Asioita, joita voi mainostaa?
- Asioita, jotka maksavat yleensä kaupassa alle 2 €/5 € / yli 10 €?

Erilaiset suunnistustehtävät

Pienten oppilaiden kanssa tehtävä voidaan tehdä myös koulun pihalla aarteenetsintäleikkinä.

Rasteille voi tehdä erilaisia talousaiheisia tehtäviä, esim.

- Rasteilla on 2-3 kuvaa/tekstiä ja pareittain suunnistavat oppilaat päättelevät, missä kuvassa on kyseessä mainos.
- Rasteilla on kuvia tavaroista. Oppilaat etsivät kuvista, mitä näistä pystyy kierrättämään.
- Rasteilla on kuvia erilaisista välipaloista. Oppilaat päättelevät, mitkä välipaloista ovat terveellisiä. Rastien tehtävät on hyvä ajoittaa siten, että tehtävän teemoista on ollut oppilaiden kanssa puhetta jo aiemmin. Suunnistamisen jälkeen rastien tehtävistä keskustellaan yhdessä.

Maa-meri-laiva -leikki talousteemalla

Leikkiin tarvitaan kolme viivaa tai merkittyä paikkaa:

- A: asia, joka maksaa yleensä kaupassa alle 2 €
- B: asia, joka maksaa yleensä kaupassa alle 10 €
- C: asia, joka maksaa yleensä kaupassa yli 10 €

Leikkijät asettuvat keskimmäläiselle viivalle ja jäävät odottamaan ohjaajan huutoa, mihin siirtyä. Sovitaan liikkumistapa (esim. kävellen, juosten, hyppiä, sivulaukalla).

Vaihdetaan liikkumistapaa välillä (annetaan oppilaiden ehdottaa liikkumistapoja).

Ohjaaja huutaa jonkun asian ja oppilas siirtyy viivalle, paljonko hän arvioi kyseisen asian uutena maksavan.

Ohjaajalle vinkkejä huudeltavaksi esim. Omena, jääkiekkohanska, vesimeloni, pillimehu, sählymaila, maitopurkki, muropaketti, postimerkki, takki, PlayStation4pelejä, tikkari, iso Lego-pakkaus, jauhelihapaketti, banaani, elokuvalippu, kahvipaketti...

MUUNNELMIA LEIKKIIN:

• Mikä kierrätetään mihinkin?

- A) biojäte
- B) metalli
- C) paperi

• Mitä säilytetään

- A) huoneenlämmössä
- B) jääkaapissa
- C) pakastimessa

Kauppareissubingo

JOS LUOKAN kanssa on mahdollista asioida yhdessä kaupassa, bingo voidaan antaa oppilaille tehtäväksi vierailun ajaksi.

Kauppareissubingon voi antaa oppilaille myös esimerkiksi kotitehtäväksi. Jos

oppilas ei itse pääse kauppaan, niin bingoa varten voi hyvin tutkia myös kotoa löytyviä tuotteita.

Tehtävän jälkeen oppilaiden kanssa keskustellaan, millaisia havaintoja he olivat tehneet.

TAVOITTEET

- Ohjata oppilaita tutustumaan rohkeasti tuotteiden merkintöihin.
- Auttaa oppilaita saamaan käsitystä rahan arvosta ja kannustaa heitä pohtimaan hankintoihin tarvittavaa rahan määrää.
- Tarjota oppilaille mahdollisuuksia harjoitella kaupassa asioimista.
- Harjoitellaan arjen sujumiseen liittyviä perustaitoja. (L3)

Etsin merkinnän, paljonko tuote painaa.

Arvioin etukäteen, paljonko ostokseni maksavat.

Tervehdin myyjää.

Etsin kaupasta pullonpalautuspisteen.

Etsin tuotteesta valmistusmaan.

Etsin tuotteesta viimeisen käyttöpäivän.

Harjoittelen etsimään tuotteiden hintoja.

Harjoittelen maksamaan itse ostokseni.

Etsin ostokuitista kaupan osoitteen.

Harjoittelen punnitsemaan tuotteita.

Etsin tuotteesta parasta ennen -päiväyksen.

Etsin kaupan aukioloajat.

Tarkistan ostokuitista, paljonko ostokset maksoivat yhteensä.

Otan kestokassin mukaan kauppareissulle.

Kiitän myyjää.

Tarkistan, että tuotteen pakkaus on ehjä.

Maija on lähdössä kauppaan -laululeikki

- Esi- ja alkuopetusikäisille.

TAVOITTEET

- Kotitalouden hallinta ja osallisuus
- Auttaa oppilasta hahmottamaan kuluttamisen perusprosesseja.
- Osallistaa oppilasta kodin toimintoihin ja päätöksentekoon.
- Kiinnittää oppilaan huomio talouden suunnitteluun.
- L1: Ajattelu ja oppimaan oppiminen, L3: itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (OPS 2014)

MONET ALKUOPETUSIKÄISET asioivat ensimmäisiä kertoja kaupassa itsenäisesti, joten kaupassa käymiseen liittyvä laululeikki voi tuntua tämän ikäisistä omaan elämään helposti liitettävältä ajankohtaiselta asialta.

Oppilaalle on merkityksellistä kuulla oma nimensä, joten laulun sanoja pystyy muuttamaan paikalla olevien leikkijöiden mukaan. Myös osallisuuden kokemukset ovat tärkeitä, joten tässä laulussa lapset saavat itse keksiä, mitä ostettavaa kaupasta voisi olla ja missä tuotteita mahdollisesti säilytetään.

Monet alkuopetusikäiset lapset harjoittelevat jo itsenäisesti välipala-asioita koulun jälkeen, joten hyvä samalla muistella, missä tuotteita säilytetään. Oletettavasti oppilaiden välillä saattaa syntyä

keskustelua joidenkin tuotteiden kohdalla eri säilytyspaikoista, mutta opettaja on mukana keskustelussa. Tämän tyyppiset ristiriitaisuudet ovat hedelmällinen pohja keskustelulle. Oppilaita voi myös rohkaista tutustumaan tuotteiden säilytysmerkeihin.

Laulun kautta oppilaita halutaan kannustaa oman perheen talousasioihin suunnitteluun ja osallistumiseen. Ostoslistan kirjoittaminen on myös oiva tapa harjoitella kirjoitustaitoa.

Maija on lähdössä kauppaan

Kati Pajari

C G C

1. Mai - ja on läh - dös - sä kaup - paan. Mi - tä hän siel - tä os - tai - si? Mai - ja kat - soo

G C F C G

kaap - piin. Mi - täs siel - tä puut - tuu? Siel - tä puut - tuu ba - naa - ni - a, li - sä täänse os - tos -

C F C G C

lis - taan. Kau - pas - sa on sit - ten hel - pom - paa muis - taa, mi - tä on os - tet - ta - vaa.

Hei! kauppaan lähtijöiden nimiä voi vaihdella mukana olevien mukaan. Lapset voivat itse keksiä, mitä ostettavaa kaupasta olisi ja missä sitä mahdollisesti säilytetään.

2. Leevi on lähdössä kauppaan.
Mitä hän sieltä ostaisi?
Leevi katsoo jääkaappiin.
Mitäs sieltä puuttuu?
Sieltä puuttuu jogurttia,
lisätään se ostoslistaan.
Kaupassa on sitten helpompaa muistaa,
mitä on ostettavaa.

3. Lotta on lähdössä kauppaan.
Mitä hän sieltä ostaisi?
Lotta katsoo pakastimeen.
Mitäs sieltä puuttuu?
Sieltä puuttuu jäätelöä,
lisätään se ostoslistaan.
Kaupassa on sitten helpompaa muistaa,
mitä on ostettavaa.

Luokan oma sovelluskauppa

KÄYDÄÄN OPPILAIDEN kanssa läpi, mikä on sovellus ja millaisia eri sovelluksia oppilaat tuntevat. Miten sovelluksia voi ostaa? Lyhyesti sovellusten ikärajoituksista.

- Ryhmätö

TAVOITTEET

- Kannustaa oppilaita sovittamaan omia ideoita muiden ideoihin, kehittämään ideoita yhdessä eteenpäin sekä esittämään niitä muille. (OPS L1, L6)
- Ohjata oppilaita huomioimaan palveluiden merkintöjä.
- Auttaa oppilasta hahmottamaan erilaisia tapoja ostaa tuotteita ja palveluita.

Jaetaan oppilaat noin kolmen oppilaan ryhmiin. Tehtävänä oppilailla on suunnitella ryhmässään 1–2 sovellusta puhelimella käytettäväksi. Oppilaita voi johdatella pohtimaan, onko heidän sovelluksensa esim. sellainen, joka helpottaa käyttäjänsä arkea jollain tavoin? Vai voisiko se olla jotain mukavaa ajanvietettä? Tai esimerkiksi jotain, mistä löytyy tietoa?

Oppilaiden tehtävänä on keksiä sovellukselleen nimi, kuvake sovelluskauppaa varten sekä laatia lyhyt esittely. Maksaako sovellus käyttäjälleen jotain? Onko sovelluksella ikärajoitusta?

Ryhmien töistä laaditaan yhteinen luokan oma sovelluskauppa. Toteutustapa sovitaan yhdessä etukäteen.

Ossin kauppareissu

OLI KESÄINEN PÄIVÄ. Ossi oli kotona äitinsä ja pikkusiskonsa Katjan kanssa. He kaikki odottivat innoissaan iltaa, koska Leena-täti olisi tulossa heille kylään. Ossista oli mukavaa pelata Afrikan tähteä Leenan kanssa. Tosin häntä harmitti, kun Katja yritti usein tulla sotkemaan heidän peliään. Jospa Katja sitten isompana ymmärtäisi, etteivät pelinappulat ole syömistä varten. Katja oli juuri nukahtanut päiväunille.

Äiti katsoi pakastimeen ja harmit-teli, ettei Leena-tädille ollut mitään tarjottavaa kahvin kanssa. "Voisimme leipoa omenapiirakan, mutta meiltä puuttuu omenoita, vehnä jauhoja ja leivinjauhetta", äiti sanoi. "Voisitko sinä käydä kaupassa?" hän kysyi Ossilta. Ossi empi hieman. Hän oli käynyt aiemmin kaupassa kaksi kertaa yksin.

Ensimmäisellä kerralla hän oli ostanut herkkupäivänä jäätelötuutin ja toisella kerralla maitopurkin. Äiti huomasi, että Ossia jännitti. "Minä voin kirjoittaa sinulle ostoslistan mukaan. Ja kaupassa voi aina kysyä myyjältä apua, jos jotain ei löydy."

Ossi piti kovasti äidin tekemästä omenapiirakasta, joten hän rohkaisi mielensä: "Hyvä on. Voin käydä."

Äiti antoi Ossille 10 euroa rahaa, ostoslistan sekä kauppakassin. "Tuo loput rahat ja kuitti takaisin", hän huikkasi vielä perään.

Ossi hypähteli innoissaan ja heilutteli villisti tyhjää kauppakassiaan matkan varrella. Lähin kauppa sijaitsi vain puolen kilometrin päässä heidän kotoaan, joten Ossi oli pian perillä. Hän asteli sisään kauppaan ja meni suoraan omenoiden luo.

Ossi katsoi äidin kirjoittamaa ostoslistaa: 4 omenaa, vehnä jauhoja, leivinjauhetta. Hän otti hyllyn reunasta pienen pussin ja katseli hyllyjä. Omenoita olikin kolmea eri väriä, eikä äiti ollut kirjoittanut minkälaisia omenoita piirakkaan tarvitaan. Ossi mietti hetken ja päätti sitten ottaa punertavia omenoita, koska niitä äiti yleensä ostaa.

KUN OSSI OLI laittanut omenat pussiin, hän huomasi, että oli unohtanut ottaa ostoskorin kaupan sisäänkäynniltä. Niinpä hän palasi hakemaan sen. Haettuaan korin Ossi vilkaisi jälleen ostoslistaa: vehnä jauhoja. Ossi kierteli pitkin kauppaa ja löysi lopulta hyllyn, jossa oli jauhoja. Voi pojat! Erilaisia jauhopusseja olikin koko hylly täynnä! Ossi tutki paketteja ja huomasi sitten tutun näköisen jauhopussin, jonka oli kotona joskus äidillä nähnyt. "Huh, miten painava!" Ossi huokasi ääneen, kun nosti jauhopussin ostoskoriin. Yhtäkkiä Ossin takaa kuului tuttu ääni: "Hei Ossi! Oletko tullut ostoksille?"

Ossin kaverin, Kallen äiti oli myös tullut kauppaan. "Aiotteko leipoa?" hän kysyi Ossilta iloisesti. "Joo. Omena-

piirakkaa. Äiti lähetti minut kauppaan, kun Katja oli päivänillä”, Ossi kertoi.

”Onko sinulla vielä paljon ostettavaa? Tarvitsetko apua?” Kallen äiti kysyi. Ossi tutkaili ostoslistaansa ja sanoi: ”Levinjauhe puuttuu vielä.” Kallen äiti nauroi ja sanoi ystävällisesti: ”Taidat tarkoittaa leivinjauhetta. Sitä tarvitaankin usein leipomisessa. Kas tässä.” Kallen äiti ojensi oikean purkin Ossille jauhojen vierestä.

”Muistitko punnita nuo omenat?” hän kysyi vielä hymyillen. Ossi vilkaisi omenapussiaan, jossa ei näyttänyt olevan punnitustarraa. ”Äh, minä unohdin!” Ossi harmistui.

Kallen äiti ja Ossi kävelivät takaisin hedelmäosastolle ja tarkistivat yhdessä hintalapusta oikean numeron punnitustaalle. Sitten Ossi asetti omenapussin puntarille ja painoi omenoiden numeroa. Hedelmävaaka tulosti tarran, jonka Ossi kiinnitti omenapussin kylkeen. ”Onko sinulla nyt kaikki?” Kallen äiti kysyi. Ossi nyökkäsi ja kiitti avusta.

Ossi meni ostostensa kanssa kassalle, jossa tuttu myyjä tervehti häntä: ”Hei!” Ossi tervehti ujusti takaisin ja laitto ostoksensa kassahihnalle. ”4 euroa 80 senttiä”, myyjä sanoi ystävällisesti. Ossi kaivoi 10 euron setelin taskustaan ja ojensi sen myyjälle. ”5 euroa ja 20 senttiä takaisin, ole hyvä”, myyjä sanoi ja antoi vastarahat sekä kuitin Ossille. Hymy levisi Ossin huulille. Hän oli niin ylpeä itsestään, että osasi tehdä äidin ostokset itse.

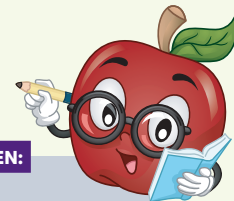
Ossi laittoi rahat ja kuitin taskuun, ja oli jo lähdössä kotiin, kun myyjä huudahti hänen peräänsä: ”Muitahan ottaa ostoksetkin mukaan!” Ossi kääntyi takaisin kassalle, jossa myyjä olikin pakannut jo ostokset hänen kauppakassiinsa. ”Hups...”, Ossi sanoi nolostellen. ”Tätä sattuu meille aikuisillekin”, myyjä sanoi ystävällisesti ja ojensi ostokset Ossille.

”Kiitti!” Ossi huudahti iloisesti. ”Kiitos. Nähdään taas!” myyjä huusi hymyillen Ossin perään, joka jo mennä viipotti ulko-ovella.

”MITEN KAUPPAREISSU SUJUI?” kysyi äiti, kun Ossi laski hengästyneenä painavan ostoskassin eteisen lattialle.

”Hyvin sujui. Tässä rahat ja kuitti”, Ossi sanoi ylpeänä. ”Hieno! Osasit ostaa leivinjauheenkin. Mietin, että sitä saattaa olla vaikeampi löytää. Kiitos!” äiti tuumi kuittia tarkistaessaan. Ossi myhäili tyytyväisenä. Hän jätti pieneksi salaisuudeksi, että Kallen äiti oli häntä auttanut.

Pääasia, että kaikki ostokset olivat nyt kotona. ”Haluatko auttaa leipomisessa? Käyhän pesemässä kädet, niin saat mitata aineksia taikinaan”, äiti sanoi ottaessaan muita leivontatarvikkeita esille. Ossi nyökkäsi ja maltoi tuskin odottaa, että pääsisi kertomaan illalla Leena-tädille, että hän oli käynyt yksin kaupassa tekemässä isot ostokset.

KESKUSTELUTEHTÄVIÄ TARINAAN LIITTYEN:

- Mitä ajatuksia oppilailla heräsi sadusta?
- Miksi Ossia jännitti lähteä yksin kauppaan?
- Keneltä Ossi sai apua?
- Miten oppilaiden omat kauppareissut ovat sujuneet?
- Jutellaan kohteliaista käytöstavoista kaupassa. Keitä kaikkia kaupassa on sinun lisäksi? Miten toimitaan kaupassa yksin? Entäpä ryhmässä? Miten kaupassa voi huomioida muita?
- Miten kaveria voi auttaa ostosreissun aikana?

LEIKITÄÄN TALOUTTA

Ensiaskleet oman talouden hallintaan

KOULUTIEN ALOITTAVAT lapset ovat uteliaita, herkkiä ja vastaanottavaisia. Moni on saanut ensimmäisen kännykkinsä, ja aika moni saa myös pientä viikkorahaa. Myös pankkikortin saa jo 7-vuotiaalle.

Lapset oppivat asenteita rahan käyttämiseen ja monella alkuopetusikäisellä on jo ensimmäisiä kokemuksia itsestään taloudellisena toimijana. Ymmärrys numeroista lisääntyy ja – todellakin 50 voi olla pienempi kuin yksi, jos kyseessä on 50 senttiä ja yksi euro.

Alkuopetuksessa talousopetuksen tavoitteena on oppilaiden kannustaminen oman talouden hallintaan, kohtuullisuuteen ja säästäväisyyteen. Näin sanotaan opetussuun-

nitelmassa. Opettajien mukaan haaste on siinä, että alkuopetukseen löytyy niukasti talous- ja kulutajataitoja kehittävää materiaalia.

Kysyimme opettajien toiveita materiaaleista *Mun elämä – mun rahat -opettajien talousosaaminen 2019 -tutkimuksessa*. Tässä alakoulun opettajien vastauksia:

”Toivon selkeää alakoulun materiaalia.”

”Taloustietoa tulisi opettaa jo alkuopetuksessa lähtien. Olisi mahtavaa saada valmista opetusmateriaalia alkuopetuksen.”

”Matskua ja tietty jos olis progginsehdotuksia.”

Alkavan lukukauden kunniaksi tuotimme talousopetuksen tueksi alkuopetukseen tämän pienen kirjasen. Aineistot on kehittänyt luokanopettajaksi opiskeleva Kati Pajari, ja ulkoasun kirjaselle on luonut Teemu Kavasto. Lisää taloutta, työelämää ja yrittäjyyttä käsittelevää materiaalia eri ikäryhmille löytyy Talous ja nuoret TATin kotisivuilta osoitteesta **tat.fi**.

